

SMJERNICE UZ KRITERIJE ZA AKREDITACIJU VISOKOŠKOLSKIH USTANOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Dokument je razmatran na 11. sjednici Upravnog odbora Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta, ali je konačna rasprava o ovom dokumentu odgođena za naredni period.

Pristupanjem Bolonjskom procesu u Berlinu 2003. godine, Bosna i Hercegovina je preuzela i obavezu uspostaviti sistem kvaliteta u visokom obrazovanju koji taj proces promovira. Konferencija europskih ministara obrazovanja je u Bergenu 2005. godine usvojila Standarde i smjernice za osiguranje kvaliteta u Evropskom prostoru visokog obrazovanja (ESG), kojim je utvrđena jedinstvena evropska metodologija u ovoj oblasti.

Realizirajući svoje obaveze iz Bolonjskog procesa, Bosna i Hercegovina je donijela Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 57/07 i 57/09), a na realizaciji bolonjskog cilja uspostave sistema kvaliteta poduzeta su dva ključna koraka: Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo Standarde i smjernice za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 13/08), koje su u cjelosti usaglašene sa ESG-om, te je uspostavljena Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta (Agencija), sa nadležnostima definiranim Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (Okvirni zakon).

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta je, postupajući po članu 48. Okvirnog zakona, donijela Kriterije za akreditaciju visokoškolskih ustanova (kriteriji), koji imaju izvorište u ESG-u i Standardima i smjernicama za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Kriteriji su univerzalni za sve visokoškolske ustanove, kako za univerzitete, tako i za visoke škole, kako za javne, tako i za privatne, i oni će se potpuno jednako i dosljedno primjenjivati na svim visokoškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini.

Na, i ESG i bosanskohercegovački Standardi i smjernice, osim toga što utvrđuju predmet osiguranja kvaliteta (što treba procjenjivati i razvijati), utvrđuju i mehanizme procjene kvaliteta. Polazeći od osnovne pretpostavke da najveća odgovornost za kvalitet obrazovanja leži na samoj visokoškolskoj ustanovi, unutrašnji sistem kvaliteta, koji uspostavlja i razvija sama visokoškolska ustanova, postaje ključni faktor u osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju. Iz te logike razvijen je jedinstven evropski model za osiguranje kvaliteta, zasnovan na unutrašnjem sistemu, periodičnoj vanjskoj procjeni toga sistema, te osiguranju kvaliteta onih koji obavljaju vanjske procjene.

Vanjska procjena kvaliteta obavlja se u četiri koraka:

1. Samoevaluaciji koju izrađuje visokoškolska ustanova,
2. Vanjskom pregledu koji obavljaju nezavisni stručnjaci,
3. Izvještaju o ispunjenosti kriterija kvaliteta i preporukama za poboljšanje kvaliteta koje se javno objavljuje, te
4. Naknadnim aktivnostima koje poduzima visokoškolska ustanova po okončanju vanjske procjene, kako bi realizirala preporuke iz izvještaja.

U tom smislu, kriteriji za akreditaciju definiraju šta sve treba poduzeti visokoškolska ustanova da bi pokazala da obavlja kredibilno obrazovanje i druge djelatnosti, ali i šta procjenjuju nezavisni stručnjaci. U skladu s Okvirnim zakonom, Agencija je utvrdila, a sva ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini usvojila Listu stručnjaka koji daju ocjenu i obavljaju reviziju kvaliteta i daju preporuke o akreditaciji visokoškolskih ustanova i studijskih programa u Bosni i Hercegovini, identificirajući četiri grupe stručnjaka:

1. Stručnjaci - predstavnici akademske zajednice u BiH,
2. Stručnjaci - predstavnici privrede i prakse,
3. Studenti, i
4. Međunarodni stručnjaci.

Komisije koje će biti sastavljene iz sve četiri grupe stručnjaka će analizirati samoevaluacijske izvještaje, te obaviti posjetu visokoškolskim ustanovama kako bi utvrdile stepen ispunjenosti kriterija, te dale preporuke za poboljšanje kvaliteta. Vrednovanje svakog od kriterija komisija bi trebala utvrđivati sa četiri stepena:

1. potpuna ispunjenost kriterija,
2. zadovoljavajuća ispunjenost kriterija,
3. djelimična ispunjenost kriterija, i
4. neispunjenost kriterija.

Dakle, Kriteriji su obvezan dokument i od stepena njihove ispunjenosti će zavisiti ishod akreditacije.

Kako bi dodatno objasnila Kriterije, i dala upute visokoškolskim ustanovama za pripreme samoevaluacijskih izvještaja, s jedne strane, te stručnjacima za procjenu ispunjenosti svakog od kriterija, s druge strane, Agencija je uz svaki kriterij utvrdila i smjernice. Smjernice su primjeri dobre prakse i jedan od mogućih načina potpune ispunjenosti kriterija. No, ne i jedini način. Poštivajući autonomiju visokoškolskih ustanova, te njihovu raznolikost, Agenciji nije bio cilj smjericama podići prag prolaznosti, već dati dodatna pojašnjenja i vodič ka potpunoj ispunjenosti kriterija. Ovim modelom se podstiču visokoškolske ustanove da u postupku akreditacije dokažu da ispunjavaju kriterije, ne i smjernice.

I Kriteriji i Smjernice su doneseni u postupku javnih konsultacija sa svim visokoškolskim ustanovama i nadležnim ministarstvima, te uz učešće i finalni pregled evropskih eksperata Brune Curvalea i Petera Findlaya, čiji je angažman omogućio zajednički projekat Evropske komisije i Vijeća Evrope „Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini III.“ Ovom prilikom Agencija iskazuje zahvalnost svim partnerima koji su doprinjeli izradi ovih dokumenata.

Rječnik pojmova

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta: samostalna upravna organizacija, uspostavljena Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini s nadležnostima u osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju, utvrđenim tim zakonom.

Akreditacija: postupak formalnog priznavanja visokoškolske ustanove ili studijskog programa koji ona izvodi od strane vanjskog tijela, na bazi vanjske ocjene kvaliteta, čime se utvrđuje ispunjenost određenih standarda i kriterija.

Akreditacija visokoškolske ustanove: formalna, javno objavljena odluka o kvalitetu institucije, donesena na bazi eksterne evaluacije i kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova, koja se izdaje na određeni rok.

Analiza prolaznosti studenata: analiza koja se obavlja nakon završenog ispitnog roka, semestra ili školske godine i kojom se, na bazi postotka studenata koji su pristupili ispitima i na njima pozitivno ocijenjeni, donose zaključci i preporuke za unapređenje nastavnog procesa. Analiza se može provoditi po predmetima, godinama studija, studijskim programima, te na razini visokoškolske ustanove.

Ciklus: sve kvalifikacije u Evropskom području visokog obrazovanja podijeljene su u tri ciklusa. Jedan od ciljeva naznačenih 1999. godine u Bolonjskoj deklaraciji je "usvajanje sistema zasnovanog na dva temeljna ciklusa". Doktorski studij je 2003. godine priključen bolonjskoj strukturi i nazvan trećim ciklusom.

Državni (nacionalni) okvir za kvalifikacije za visoko obrazovanje: jedinstveni opis na nivou države koji je razumljiv na međunarodnom nivou, te kroz koji se sve kvalifikacije i drugi uspjesi u učenju u visokom obrazovanju mogu opisati i jedni sa drugima koherentno povezati, i koji opisuju odnos između visokoškolskih kvalifikacija.

ECTS bod: kvantificirano sredstvo izražavanja obima učenja, na osnovu opterećenja koje je studentu potrebno da ostvari očekivane ishode učenja na određenom nivou.

Eksterna (vanjska ili spoljašna) evaluacija: postupak u kojem nezavisno tijelo (komisija stručnjaka) prikuplja podatke, informacije i dokaze o radu visokoškolske ustanove ili studijskog programa u cilju izrade iskaza o kvalitetu i koja se sastoji od najmanje tri aktivnosti: analize izvještaja o samoevaluaciji, posjete visokoškolskoj ustanovi i izrada izvještaja o eksternoj evaluaciji s preporukama.

Inicijalna (ex-ante) akreditacija: akreditacija visokoškolske ustanove koja počinje sa radom, koja u proteklom vremenu nije obavljala nikakve visokobrazovne aktivnosti, odnosno akreditacija studijskog programa koji se još ne izvodi, a čije izvođenje predlaže visokoškolska institucija.

Ishod akreditacije: odluka o usklađenosti visokoškolske ustanove ili studijskog programa sa utvrđenim kriterijima, bazirana na procjeni ispunjenosti kriterija koju daje komisija stručnjaka, koju svojom preporukom utvrđuje Agencija za razvoj visokog

obrazovanja i osiguranje kvaliteta. Na bazi preporuke konačnu odluku o ishodu donosi nadležno ministarstvo.

Ishodi učenja: izjave o onome što se od studenta očekuje da zna, razumije i bude u stanju da uradi nakon uspješnog završetka procesa učenja.

Ispitivanje (provjera znanja) studenata: sveukupni raspon metoda (pismeni, usmeni i praktični testovi/ispiti, projekti i portfolioje), koji se koriste za ocjenu ostvarenja očekivanih ishoda učenja studenta.

Ispitni rok: termin, obično nakon završetka nastave, u svakom semestru u kojem se na visokoškolskoj ustanovi održavaju ispiti.

Izveštaj komisije stručnjaka (eksterni izvještaj): završni dokument eksterne evaluacije kojim komisija stručnjaka visokoškolskoj ustanovi daje preporuke za unapređenje kvaliteta, te daje procjenu ispunjenosti svakog od kriterija za akreditaciju.

Komisija stručnjaka: nezavisno tijelo koje utvrđuje ispunjenost standarda kvaliteta u radu visokoškolskih ustanova i kvalitet studijskih programa koji su predmet akreditacije.

Komisija za utvrđivanje liste stručnjaka: tijelo koje formira Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta u skladu s članom 49. stav (1) alineja 2. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, koje utvrđuje listu stručnjaka koji sudjeluju u postupku akreditacije.

Kompetencije (studenti): dinamička kombinacija kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, interpersonalnih, intelektualnih i praktičnih vještina, etičkih vrijednosti i stavova. Izgradnja kompetencija je osnovni cilj svih obrazovnih programa. Kompetencije se razvijaju kroz sve nastavne jedinice, a provjeravaju se u različitim fazama programa. Neke kompetencije su predmetne (specifične za određena područja studija), a druge su generičke (zajedničke za svaki predmet). Razvijanje kompetencija obično se odvija integrirano i ciklično, kroz cijeli program.

Kriterij za akreditaciju: aktivnost koja mora biti provedena i dokazana kako bi se pokazao nivo dostignuća u ispunjenju standarda.

Kriteriji za provjeru znanja studenata: opis onog što se od studenta očekuje da uradi, da bi pokazao da su ishodi učenja ostvareni.

Kvalifikacije (visoko obrazovanje): svaki stepen, diploma ili drugo uvjerenje koje izdaje nadležno tijelo, a koje potvrđuje da su ostvareni određeni ishodi učenja nakon uspješnog završetka priznatog visokoškolskog studijskog programa.

Lista stručnjaka: lista, na kojoj su navedena imena i podaci o domaćim i međunarodnim stručnjacima koji ispunjavaju kriterije za sudjelovanje u postupku akreditacije, razvrstana u četiri kategorije: stručnjaci predstavnici akademske zajednice, stručnjaci iz privrede i prakse, međunarodni stručnjaci i studenti.

Nadležno ministarstvo: ministarstvo ili drugo tijelo nadležno za obrazovanje u Republici Srpskoj, kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, koje ima nadležnosti u osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju, utvrđene Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Nastavnici: osobe koje imaju izbor u naučno-nastavno ili umjetničko-nastavno zvanje: docenta, vanrednog profesora ili redovnog profesora.

Nastavno (akademska) osoblje: osobe koje izvode nastavu (nastavnici i saradnici), koje imaju izbor u naučno-nastavno ili umjetničko-nastavno zvanje, i koje mogu biti u radnom odnosu s visokoškolskom ustanovom ili angažirane na osnovu ugovora.

Obnavljanje akreditacije: postupak koji se provodi na akreditiranoj visokoškolskoj ustanovi u cilju produžetka roka valjanosti akreditacije.

Odluka (rješenje) o akreditaciji: akt koji izdaje nadležno ministarstvo na temelju preporuke Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i kojim se konačno utvrđuje ishod i rok valjanosti akreditacije.

Okvir kvalifikacija u Evropskom području visokog obrazovanja: sveobuhvatni okvir, koji odnos između evropskih državnih visokoškolskih okvira kvalifikacija, i samih kvalifikacija koje sadrže, čini transparentnim. To je mehanizam komunikacije između državnih okvira. Krovni okvir kvalifikacija u Evropskom području visokog obrazovanja sa generičkim ishodima učenja u tri ciklusa usvojila je Konferencija evropskih ministara obrazovanja u Bergenu 2005. godine.

Osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju: skup procesa i aktivnosti, na državnom nivou i na nivou visokoškolske ustanove, kojima se osigurava održavanje kvaliteta visokog obrazovanja na željenom ili minimalno prihvatljivom nivou.

Plan pokrivenosti nastave: lista predmeta na studijskim programima visokoškolske ustanove (po godinama studija) sa imenima nastavnika i saradnika, koji izvode nastavu na svakom od predmeta u jednom semestru, ili u jednoj školskoj godini. Plan pokrivenosti nastave može sadržati i nastavno opterećenje (broj sati nastave sedmično, na nivou semestra ili godine).

Preporuka o akreditaciji: akt koji izdaje Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i kojim se, na bazi ocjene ispunjenosti kriterija za akreditaciju iznesenih u izvještaju komisije stručnjaka, utvrđuje ishod akreditacije i nadležnom ministarstvu preporučuje izdavanje rješenja o akreditaciji.

Privremena akreditacija: akreditacija izdana u skladu s članom 61. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, na rok utvrđen tim zakonom, bez provođenja akreditacijskog postupka.

Priznavanje bodova (ECTS): proces kojim ustanova potvrđuje da ishodi učenja ostvareni i provjereni na nekoj drugoj ustanovi zadovoljavaju (bilo sve ili samo neke) zahtjeve određenog programa, njegove komponente ili kvalifikacije.

Raspored časova: sedmični plan izvođenja nastave za svaku studijsku godinu, koji obično sadrži nazive nastavnih predmeta, imena nastavnika i saradnika koji izvode nastavu, satnicu i prostoriju u kojoj se nastava odvija.

Rok valjanosti akreditacije: vremensko razdoblje od izdavanja akreditacije do njenog isteka i nakon kojeg je visokoškolska ustanova dužna zatražiti izdavanje nove akreditacije.

Samoevaluacija ili interna evaluacija: procjena, periodična kontrola i dokumentiranje vlastitih parametara kvaliteta, nastave i studijskih programa, administracije i menadžmenta, naučno-istraživačkaog rada itd., koje provodi visokoškolska ustanova.

Senat visokoškolske ustanove: najviše akademsko tijelo visokoškolske ustanove, čiji je okvir nadležnosti, sastav i način rada utvrđen članom 16. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Smjernica: pojašnjenje kriterija koje uključuje primjere dobre prakse i nudi moguće načine ispunjenosti kriterija.

Standard: iskaz o načelima i očekivanoj razini zahtjeva i uslova prema kojima se ocjenjuje kvalitet, a koje visokoškolska ustanova, odnosno, studijski program trebaju ispuniti.

Standardi i smjernice za osiguranje kvaliteta u Evropskom području visokog obrazovanja (ESG): dokument koji je usvojila Konferencija evropskih ministara obrazovanja u Bergenu 2005. godine i kojim se definira jedinstvena metodologija osiguranja kvaliteta visokog obrazovanja u državama potpisnicama Bolonjskog procesa.

Standardi za akreditaciju visokoškolskih ustanova u Bosni i Hercegovini: standardi definirani dokumentom „Standardi i smjernice za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini“ koji je usvojilo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine odlukom VM broj 193/07 na 32. sjednici, održanoj 27. 12. 2007. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 13/08)

Stručnjak (ocjenjivač ili ekspert): je član komisije sa liste stručnjaka utvrđene u skladu s članom 49. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Student: Onaj koji uči i koji je upisan na formalni obrazovni program.

Studijski program: Set obrazovnih komponenti, zasnovan na ishodima učenja koji se priznaju za dodjelu određene kvalifikacije.

Saradnici: nastavno osoblje koje ima izbor u zvanje asistenta, višeg asistenta ili lektora.

Upisne kvote: broj mjesta na visokoškolskoj ustanovi za prijem studenata u prvu godinu jednog ciklusa.

Upravni odbor visokoškolske ustanove: tijelo visokoškolske ustanove, koje iz domena poslovanja ima nadležnosti čiji je okvir utvrđen članom 15. Okvirnog zakona o

visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, a sastav, način izbora i mandat članom 16. istog zakona.

Usmjeren ka studentu (pristup ili sistem): pristup ili sistem koji podržava uobličavanje programa učenja koji su usmjereni na uspjeh studenta i koji odgovaraju na različite prioritete samog studenta, te koji su u skladu s razumnim opterećenjem (tj. opterećenjem koje je ostvarivo u planiranom trajanju programa). U obzir uzima i veću uključenost studenta u izbor sadržaja, način rada, brzinu i mjesto učenja.

Visokoškolska ustanova: ustanova koja obavlja djelatnost visokog obrazovanja i koja, u skladu s članom 10. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, može biti univrzitet ili visoka škola.

Smjernice uz kriterije

KRITERIJ 1. RAZVOJ I STRATEGIJA VISOKOŠKOLSKE USTANOVE

Kriterij 1.1. Visokoškolska ustanova izrađuje strategiju u postupku javnog konsultovanja sa svim zainteresiranim stranama, formalno je usvaja i čini je javno dostupnom.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova pri izradi strategije konsultuje svoje aktere: nastavno i nenastavno osoblje, studente, osnivače, vladin i nevladin sektor, lokalnu zajednicu, značajne privredne subjekte, poslodavce i ostale relevantne partnere.
- Visokoškolska ustanova statutom utvrđuje osnove strateškog planiranja, kao što su: način utvrđivanja strategije, partneri koji se konsultuju na izradi strategije, tijelo koje usvaja strategiju, te realizaciju strategije.
- Strategija visokoškolske ustanove se objavljuje na web stranici i drugdje.

Kriterij 1.2. Strategijom visokoškolska ustanova utvrđuje svoju misiju i viziju, strateške ciljeve, te relevantne planove i aktivnosti za svaki strateški cilj.

Smjernice:

- Misijom se visokoškolska ustanova identificira kao univerzitet ili visoka škola, te utvrđuje vrijednosti (koje mogu biti: akademska sloboda, otvorenost, demokratske vrijednosti, jednakost ili jedinstvo nastavnog i naučnog rada) i svoj položaj u društvu, poput utvrđivanja doprinosa razvoju društva kroz razvoj obrazovanja, učenja i istraživanja, te ostalih ciljeva koji su definirani specifičnim karakteristikama visokoškolske ustanove i njenim položajem u društvu.
- Visokoškolska ustanova posjeduje procedure za izradu preciznih planova i aktivnosti koji definiraju odgovornosti, rokove i resurse za provođenje aktivnosti koje visokoškolska ustanova namjerava postići.
- Visokoškolska ustanova provodi SWOT analizu ili sličnu analizu kako bi utvrdila jasne ciljeve i preporuke za poboljšanje rada i kako bi razvijala svoje strateško upravljanje.

Kriterij 1.3. Visokoškolska ustanova ima efikasan sistem i procedure za praćenje ispunjenja planova i realizaciju strateških ciljeva.

Smjernice:

- Stepem ispunjenosti planova evaluira se redovno, a visokoškolska ustanova utvrđuje procedure po kojima nosioci aktivnosti izvještavaju o realizaciji.
- Visokoškolska ustanova redovno obnavlja strateške ciljeve i planove, utvrđujući nove ciljeve i donoseći nove planove.

KRITERIJ 2. UPRAVLJANJE, UNUTRAŠNJE OSIGURANJE KVALITETA I KULTURA KVALITETA

2.1. Visokoškolska ustanova ima efikasnu organizacijsku i upravljačku strukturu, koje su formalizirane pravnim aktima.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova djeluje po načelu akademske autonomije, pa su akademske funkcije jasno razdvojene od upravljačkih, na način da senat i naučno-nastavna vijeća razmatraju akademska pitanja, a upravni odbor pitanja koja se tiču poslovanja.
- Statutom visokoškolske ustanove jasno su definirane uloge i nadležnosti upravnih i rukovodnih tijela, način izbora upravnog odbora, rektora (direktora), dekana i drugih rukovodećih osoba, te posebno odnosi organizacionih jedinica (fakultetâ, studijskih programa, institutâ) i menadžmenta visokoškolske ustanove.
- Stepen integracije visokoškolske ustanove, koordinacija organizacionih jedinica i studijskih programa definirana je tako da visokoškolska ustanova može ispuniti svoju misiju i realizirati strateške ciljeve.

2.2. Visokoškolska ustanova promovise kulturu kvaliteta, razvija sveobuhvatan i efikasan sistem za unutrašnje osiguranje kvaliteta u cilju poboljšanja nastave, naučno-istraživačkog rada, te procesa upravljanja i administracije.

Smjernice:

- Politika osiguranja kvaliteta izvedena je iz misije visokoškolske ustanove i potiče realiziranje strateških ciljeva. Ona uspostavlja i pravila za najviši nivo etičnog ponašanja osoblja i studenata visokoškolske ustanove (etički kodeks, etički odbor i sl.).
- Politikom kvaliteta jasno se utvrđuju zasebne procedure za osiguranje kvaliteta: nastavnog procesa sa specijalnim fokusom na postignuća studenata, naučno-istraživačkog ili istraživačkog rada (zavisno od tipa institucije) i procese upravljanja i administracije.
- Procedure jasno definiraju način izvršenja, kontrole i analizu ključnih procesa na visokoškolskoj ustanovi.

2.3. Politika i procedure za unutrašnje osiguranje kvaliteta definirani su formalno donesenim aktom.

Smjernice:

- Politika kvaliteta regulirana je formalnim Pravilnikom o kvalitetu koji usvaja senat visokoškolske ustanove, ili kroz posebno poglavlje Statuta visokoškolske ustanove.
- Akt koji definira unutrašnji sistem kvaliteta sadržava jasne izraze namjere i ključne resurse za njihovu provdebu, organizaciju sistema za osiguranje kvaliteta, uspostavljanje tijela za osiguranje kvaliteta, način rada, odgovornosti i

odnose između svih strana unutar unutrašnjeg sistema kvaliteta visokoškolske ustanove.

- Akt o kvalitetu je javno dostupan, objavljen na web stranici i drugdje.

2.4. Visokoškolska ustanova ima formalno tijelo za osiguranje kvaliteta čija je uloga, odgovornosti i aktivnosti jasno utvrđena pravnim aktima.

Smjernice:

- Uspostavljanje formalnog tijela i/ili osobe za osiguranje kvaliteta (odbor za kvalitet, ured za kvalitet, administrator kvaliteta, menadžer kvaliteta i sl.), visokoškolska ustanova prenosi na njega odgovornost za provođenje politike i procedura za osiguranje kvaliteta.
- Način organizacije unutrašnjeg sistema kvaliteta, struktura i broj osoba angažiranih na unutrašnjem sistemu osiguranja kvaliteta primjereni su veličini visokoškolske ustanove, broju studijskih programa koje nudi i zaposlenog osoblja.
- Visokoškolska ustanova preuzima odgovarajuće aktivnosti kako bi osigurala efektivno djelovanje tijela i/ili osobe angažovane na unutrašnjem sistemu kvaliteta, puni integritet njihovog rada, te neometan pristup svim relevantnim informacijama i procesima (nastavnom, istraživačkom i administrativno-upravljačkom procesu).
- Izvještaji, analize i preporuke tijela i/ili osobe za osiguranje kvaliteta redovno se razmatraju unutar tijela i organa visokoškolske ustanove (naučno-nastavnih vijeća, senata, studentskih organizacija i upravnog odbora).

2.5. Uloga studenata sva tri ciklusa u upravljanju visokoškolskom ustanovom i u sistemu unutrašnjeg osiguranja kvaliteta je jasno i institucionalno definirana.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova redovno organizira izbore kako bi se osigurala demokratska zastupljenost studenata u upravnim tijelima.
- Studentima se omogućava uticaj na postupak donošenja odluka i rješavanje problema koji se njih tiču.
- Predstavnici studenata su zastupljeni kao punopravni članovi u radu akademskih i upravnih tijela, te učestvuju u radu tijela za osiguranje kvaliteta.
- Visokoškolska ustanova redovno, i na organiziran način prikuplja mišljenja studenata o kvalitetu nastavnog procesa (studentske ankete) u kojem je studentima omogućeno slobodno i anonimno iznijeti svoje mišljenje o nastavnom procesu. Anketiranju studenata treba pristupiti sistemski.
- Utvrđena mišljenja studenata utiču na procese i na osnovu njih se poduzimaju mjere (redovnost izvođenja nastave, adekvatnost i obim nastavnih sadržaja, povjera nastave – angažman nastavnika na predmetima, revizija nastavnih planova i programa i sl.).

KRITERIJ 3. PROCEDURE ZA OSIGURANJE KVALITETA STUDIJSKIH PROGRAMA

3.1. Procedure za predlaganje, prihvatanje, praćenje i provođenje studijskih programa su uspostavljene i primjenjuju se za svaki studijski program. One posebno reguliraju:

- a) Naziv i ciljeve studijskog programa,**
- b) Ishode učenja iskazane za ukupnu kvalifikaciju i za svaki predmet,**
- c) Uslove za upis na studijski program,**
- d) Vrstu studija i način izvođenja;**
- e) Bodovnu vrijednost svakog predmeta iskazanu shodno ECTS-u;**
- f) Način ocjenjivanja na predmetu;**
- g) Relevantnost kvalifikacija osoblja i resursa.**

Smjernice:

- Na visokoškolskoj ustanovi postoje jasne procedure za izradu, predlaganje i usvajanje studijskih programa koje podrazumijevaju uključenost predmetnih nastavnika, tržišta rada, profesionalnih asocijacija i studenata.
- Procedure su utvrđene formalnim aktom.
- Program može biti dizajniran shodno kvalifikacijskom templateu razvijenom kroz zajednički projekat EU-a i Vijeća Europe „Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini III.“ (2010.).
- Svi studijski programi u skladu su s misijom visokoškolske ustanove i podupiru je.
- Ishodi učenja studenata su navedeni na razini studijskog programa i svakog kolegija, te jasno opisuju znanja i vještine koje će studenti imati po završetku studija.
- Način alociranja ECTS bodova osigurava realnu procjenu količine studentskog opterećenja.
- Programi su dizajnirani shodno pažljivo identificarnim aktualnim ciljevima.
- Nastavne metode su prikladne za prenošenje znanja i potiču studente na samostalno učenje i vlastitu odgovornost (case-study, projekat, radionica, interaktivno učenje, i sl.).
- Tamo gdje je to u skladu s ishodima učenja, studenti imaju mogućnost primijeniti i razviti naučeno u kontekstu praktične primjene, kao što su stručna praksa, internship, poslovno partnerstvo, volonterski rad i sl.

3.2. Visokoškolska ustanova analizira i kontinuirano teži unapređenju studijskih programa.

Smjernice:

- Analiza obično treba uključiti:
 - a) Podatke o postotku svršenih studenata, zaposlenih diplomaca, postotku prosječnog trajanja studija,
 - b) Povratne informacije s tržišta rada prikupljene od strukovnih udruženja, udruženja poslodavaca, privrednih komora i drugih korisnika,

- c) Povratnu informaciju od studenata prikupljenu kroz sistem redovnog anketiranja.
- Praćenje realizacije studijskih programa obavlja se redovno svake akademske godine, prilikom utvrđivanja upisnih kvota.
- Upisne kvote su opravdane društvenim potrebama, a u skladu s resursima visokoškolske ustanove za provođenje kvalitetne nastave.
- Pismene analize sačinjava studijski odsjek u konzultaciji sa tijelom za osiguranje kvaliteta i podnosi ih naučno-nastavnom vijeću i senatu na raspravu.
- Visokoškolska ustanova utvrđuje izmjene u studijskom programu na osnovu propisno dokumentiranih analiza.

KRITERIJ 4. PROCEDURE ZA OCJENJIVANJE STUDENATA

4.1 Visokoškolska ustanova ima i provodi procedure koje osiguravaju fer, transparentno i konzistentno ocjenjivanje studenata utvrđene formalnim aktom koje usvaja senat.

Smjernice:

- Procedure obično trebaju regulirati:
 - a) Kontinuirano praćenje i ocjenjivanje napretka studenata tokom semestra za svaki nastavni predmet.
 - b) Metode ocjenjivanja razvijene i prilagođene za svaki nastavni predmet. Minimalna količina znanja, vještina i kompetencija koje student postiže jasno su definirane skalom ocjenjivanja.
 - c) Raspored ispita s terminom, lokacijom i imenom ispitivača utvrđen je početkom semestra i javno se objavljuje.
 - d) Mogućnost uvida u radove, rješenja zadataka koji su bili na ispitu nakon završenog ocjenjivanja radova, žalbenu proceduru i mogućnost polaganja ispita pred neovisnom komisijom.
- Formalnim aktom utvrđuje se način organizacije provjere znanja, kompetencija i vještina studenata, transparentnost metoda i kriterijuma ocjenjivanja i studentska prava.
- Nastavnici razvijaju metode ocjenjivanja za nastavni predmet koji predaju (pismeno, usmeno, praktično, kolokvij, seminarski rad, test, projekt i sl.), utvrđuju prag prolaznosti i rang svake ocjene, te o svemu tome izvještavaju studente na početku semestra, čineći te informacije permanentno dostupnim.
- Nastavnici na studijskom programu osiguravaju da je provjera znanja studenata u skladu s utvrđenim ishodima učenja, da se provjerava cijeli spektar znanja te da se provjerava u skladu s nivoom kvalifikacije.
- Nastavnici vode evidenciju o aktivnostima studenata tokom semestra (prisutnost na nastavi, aktivno učešće u različitim nastavnim aktivnostima, seminarski radovi, uspjeh na kolokvijima). Aktivnost studenata tokom semestra ima uticaj na konačnu ocjenu.

4.2 Visokoškolska ustanova kontinuirano prikuplja podatke i analizira uspjeh studenata (analiza prolaznosti) na nivou studijskog programa i visokoškolske ustanove, te poduzima aktivnosti na unapređenju uspjeha studenata.

Smjernice:

- Nakon svakog ispitnog roka (a najmanje na kraju svakog semestra), naučno-nastavna vijeća analiziraju prolaznost studenata.
- Senat na kraju svakog semestra razmatra analizu prolaznosti studenata na nivou visokoškolske ustanove.
- Analize tretiraju statističke podatke (broj studenata koji su izašli na ispit, broj studenata koji su položili ispit, prosječnu ocjenu, broj studenata koji stiču uslov za upis u višu godinu studija i sl.), te mišljenja studenata o nastavnom procesu iskazane kroz studentske ankete.
- Na osnovu analiza utvrđuju se mjere i preporuke u cilju poboljšanja postupaka ispitivanja i nastavnog procesa. Pažnja se posebno posvećuje predmetima na kojima je zabilježena izuzetno niska ili izuzetno visoka prolaznost ili prosječna ocjena.
- Preporuke se mogu odnositi na težinu ispita, rang prolaznosti ili rang za postizanje ocjene, povezanost ispita sa sadržajem nastave, obimnost predmeta, ali također i na pružanje podrške studentima, davanje smjernica studentima i upoznatost studenata sa zahtjevima programa.
- Ukoliko se utvrde ozbiljne devijacije (neredovnost izvođenja nastave, neredovitost održavanja ispita, izuzetno niska ili izuzetno visoka prolaznost ili prosječna ocjena, potpuno nerazumijevanje studenata o sadržaju predmeta i sl.), visokoškolska ustanova će usvojiti mjere poput promjene nastavnika na predmetu ili promjene nastavnog programa. Mjere koje visokoškolska ustanova poduzima prema nastavnicima mogu biti stroge ukoliko oni zanemaruju svoje dužnosti (neredovno izvođenje nastave, neredovno održavanje ispita i sl.), ali ukoliko se utvrdi da je uzrok niske prolaznosti studenata nedostatak pedagoških ili didaktičkih kapaciteta nastavnika, ustanova bi takvom nastavniku trebala omogućiti stručno usavršavanje prije poduzimanja strogih mjera.

KRITERIJ 5. LJUDSKI RESURSI

5.1. Visokoškolska ustanova osigurava dovoljan broj kvalificiranog nastavnog osoblja (nastavnici i saradnici) kako bi postigla obrazovne ciljeve, uspostavila i nadzirala akademska pravila i osigurala održivost svojih studijskih programa. Na svakom studijskom programu na visokoškolskoj ustanovi je zaposlen dovoljan broj nastavnog osoblja u stalnom radnom odnosu s punim radnim vremenom, kako bi se osigurali kvalitet i kontinuitet učenja i podstakli vanjski saradnici da se uključe u akademske procese. Visokoškolska ustanova zapošljava dovoljan broj saradnika i/ili naučnih asistenata, kako bi osigurala kontinuitet akademskog napredovanja i razvoj vlastitog kadra.

Smjernice:

- Ukupan broj angažovanog nastavnog osoblja na jednom studijskom programu u skladu je sa standardima i normativima koje su utvrdile nadležne obrazovne

vlasti, prema normama opterećenosti nastavnika i ukupnom nastavnom opterećenju koje nosi studijski program.

- Visokoškolska ustanova bi trebala osigurati da je svaki nastavni predmet pokriven stalno zaposlenim ili nastavnikom ili saradnikom, u cilju stvaranja mogućnosti studentima za permanentu komunikaciju tokom semestra (da ne postoji predmet za koji se studenti nemaju kome obratiti).
- Na studijskim programima koji su u značajnoj mjeri oslonjeni na vanjske saradnike (gostujuće nastavnike), visokoškolska ustanova zapošljava dovoljan broj saradnika (asistenata), kako bi potakla adekvatno uključenje vanjskih saradnika u nastavne procese, stalnu dostupnost akademskog osoblja studentima, te razvoj vlastitog osoblja u toj oblasti.
- Povjera nastave akademskom osoblju vrši se isključivo prema njihovim kompetencijama, na osnovu izbora u naučno-nastavno zvanje i utvrđenom klasifikacijom nastavnih oblasti (priпадnost predmeta katedrama, naučnim poljima i oblastima).
- Akademsko osoblje koje obavlja nastavu na određenom predmetu ima objavljene publikacije iz te oblasti.

5.2. Visokoškolska ustanova razvija politiku usavršavanja nastavnog osoblja, omogućujući im stručno i naučno usavršavanje.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova izdavanja sredstva za naučno, stručno i pedagoško usavršavanje akademskog osoblja (učesće u projektima, na naučnim konferencijama, stručnim usavršavanjima i sl.).
- Dodjela sredstava obavlja se po unaprijed utvrđenim kriterijima, imajući u vidu jasnu i jednaku raspodjelu.
- Visokoškolska ustanova organizira naučne događaje (skupove, kongrese, seminare, radionice i sl.).
- Visokoškolska ustanova potiče akademsko osoblje na objavljivanje naučnih radova, pri čemu se preferiraju priznate i široko prepoznate publikacije.
- Visokoškolska ustanova ima plan razvoja osoblja, u skladu sa svojom strategijom.

5.3. Visokoškolska ustanova jednom godišnje prezentira publikacije vlastitog nastavnog osoblja realizirane u posljednjoj akademskoj godini (nazivi radova s posebnim naglaskom relevantnosti časopisa ili skupa gdje su objavljeni ili prezentirani, objavljene knjige i sl.). Visokoškolska ustanova ima proceduru za izdavanje knjiga i udžbenika.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova vodi evidenciju stručnih i naučnih radova, naučnih projekata i objavljenih knjiga koje objavljuje njezino osoblje.
- Baza podataka vodi se na nivou visokoškolske ustanove (u uredu za naučno-istraživački rad ili drugoj sličnoj službi).
- Na kraju svake akademske godine objavljuje se pregled objavljenih stručnih i naučnih radova, projekata i knjiga za svakog člana akademskog osoblja.

- Pregled publicistike se objavljuje na web stranici i drugdje.
- Uz pregled, ured za naučno-istraživački rad ili druga jedinica visokoškolske ustanove, izrađuje analizu publicistike prema klasifikaciji i indeksiranosti časopisa, statistiku prema organizacijskim jedinicima, povezanost broja radova s dodijeljenim sredstvima i sl.
- Analizu i pregled publicistike razmatra senat visokoškolske ustanove.
- Izdavačke procedure i procedure odobravanja udžbenika uključuju način izrade recenzija i odobravanja.

5.4. Procedure za izbor i napredovanje nastavnog osoblja utvrđuju se unaprijed, javno su dostupne i usklađene su s važećim zakonskim propisima. Sastav komisije za izbor u zvanje je kompetentan u naučnoj oblasti (poljima i granama) u kojoj prijavljeni kandidat traži izbor u zvanje.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova formalno utvrđuje i razvija kriterije za izbor u naučno-nastavna i umjetničko-nastavna zvanja.
- Procedure za izbor akademskog osoblja, zasnovane na javnoj i otvorenoj proceduri, sadrže dinamiku raspisivanja konkursa, rokove, način evaluiranja naučnih ili umjetničkih i nastavnih dostignuća, sastav komisije za izbor i žalbene procedure.
- Visokoškolska ustanova prilikom ocjene nastavnog rada može uzeti u obzir i studentske evaluacije.

5.5. Visokoškolska ustanova redovno analizira starosnu strukturu nastavnog osoblja, odnos vlastitog i gostujućeg kadra, kvalifikacije nastavnog osoblja na svim studijskim programima, a posebno na uskostručnim predmetima.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima kadrovsku bazu podataka koja joj omogućava godišnju analizu o kadrovima koja se bazira na podacima o broju akademskog osoblja, omjeru broja stalno zaposlenih i vanjskih saradnika, omjeru broja nastavnika i broja studenata, starosnoj strukturi akademskog osoblja, predviđenim penzionisanima i sl.
- Iz analiza proizlaze jasni ciljevi razvoja akademskog osoblja i novih zapošljavanja, shodno strateškim ciljevima visokoškolske ustanove.
- Visokoškolska ustanova ima jasne i poznate procedure dodjele nastavničkog opterećenja, tako da osigurava jasnu i jednaku raspodjelu obaveza koje uključuju nastavu, istraživanje, mentorstvo i konsultacije.
- Senat visokoškolske ustanove utvrđuje na početku svake godine plan pokrivenosti nastave kojim se određuje koji nastavnici i saradnici izvode nastavu na kojem nastavnom predmetu.

5.6. Visokoškolska ustanova zapošljava dovoljan broj administrativnog i pomoćnog osoblja kako bi osigurala redovno provođenje djelatnosti, te osigurava njihovu obuku, usavršavanje i ocjenjivanje (evaluaciju).

Smjernice:

- Ukupan broj angažovanog administrativnog i pomoćnog osoblja u skladu je sa standardima i normativima koje su utvrdile nadležne obrazovne vlasti.
- Visokoškolska ustanova osigurava obuku administrativnog osoblja u skladu s novim trendovima i reformama (informacijske tehnologije, strani jezici, Bolonjski proces i sl.).
- Visokoškolska ustanova ima razvijene procedure za evaluaciju rada i napredovanje administrativnog osoblja.

KRITERIJ 6. KVALITET FIZIČKIH RESURSA

6.1. Visokoškolska ustanova osigurava dovoljno resursa (učionice, laboratorije i oprema, bibliotečki resursi, kompjuteri, pojedinačni i grupni prostori za učenje i sl.) za kompletno osoblje i upisane studente, kako bi osigurala unapređenje ambijenta i podržala njihovo efikasno korištenje. Adekvatnost resursa za izvođenje studijskih programa, funkcionalnost, starost, ergonomičnost i dostupnost ocjenjuju se kontinuirano internim evaluacijama.

Smjernice:

- Količina resursa u odnosu na broj studenata na visokoškolskoj ustanovi u skladu je sa standardima i normativima koje donose nadležne obrazovne vlasti.
- Visokoškolska ustanova jednom godišnje evaluira efikasnost korištenja fizičkih resursa, na način da uspoređuje količinu resursa s brojem studenata, da prikuplja i analizira mišljenja studenata i osoblja o količini i adekvatnosti resursa, te o njihovom doprinosu učenju studenata.
- Visokoškolska ustanova utvrđuje za svaki program postignuti i projicirani standard za objekte i opremu, te u cilju unapređenja izrađuje planove akcije kako bi odgovorila na te potrebe.

6.2. Visokoškolska ustanova planira ulaganje finansijskih sredstava tako da se dio godišnjeg prihoda ulaže u poboljšanje fizičkih resursa.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima jasan plan investiranja i svake godine izdavanja finansijska sredstva, na primjer za gradnju objekata ili za nabavku opreme ili knjiga.
- Visokoškolska ustanova je sigurna da su njeni razvojni ciljevi usklađeni s resursima.

6.3. Visokoškolska ustanova posjeduje adekvatnu informatičku opremu koja osigurava kvalitetno izvođenje nastave. Visokoškolska ustanova ima pristup internetu dostupan studentima.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima adekvatan hardware i licencirani software potreban za adekvatno postizanje ciljeva učenja na studijskim programima (profesionalni softwari, poput inženjerskih, statističkih, simulacijskih softwara i sl.).
- Visokoškolska ustanova omogućava u svom prostoru studentima pristup interentu, bilo osiguravanjem kompjutera u biblioteci, bilo wireless pristupom na koje se studenti mogu prikopčati vlastitim kompjuterima.

6.4. Visokoškolska ustanova ima biblioteku opremljenu potrebnim brojem bibliotečkih jedinica u štampanom ili elektronskom obliku i prikladan prostor za normalno korišćenje bibliotekarskih usluga.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova osigurava studentima literaturu i prostor potrebne za učenje.
- U bibliotekama na visokoškolskoj ustanovi nalazi se dovoljan broj primjeraka obavezne literature za svaki predmet na svakom studijskom programu.
- Udžbenici čiji su autori nastavnici visokoškolske ustanove obavezno su zastupljeni u biblioteci u velikom broju primjeraka (najmanje polovina broja studenata nastavne godine, gdje je taj udžbenik obavezna literatura).

KRITERIJ 7. INFORMACIONI SISTEMI

7.1. Visokoškolska ustanova prikuplja, analizira i koristi informacije relevantne za unapređenje svojih aktivnosti, kako nastavnih i nučno-istraživačkih, tako i poslovno-administrativnih.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima razvijene sisteme prikupljanja podataka koji su vezani za kvalitet, koji unutar struktura osiguravaju informacije o: redovnosti izvođenja nastave, prolaznosti studenata, mogućnosti zapošljavanja studenata, resursima za učenje, resursima za istraživanje, publicistici vlastitog osoblja, finansijskim podacima itd.
- Podaci na visokoškolskoj ustanovi se prikupljaju po jedinstvenim obrascima na visokoškolskim ustanovama. Obrasci su kreirani tako da omogućavaju brzu analizu podataka.
- „Document management system“ je dobar mehanizam za upravljanje dokumentacijom.

7.2. Visokoškolska ustanova ima informacione sisteme koji omogućavaju precizne analize prolaznosti studenata za svaki predmet, godinu i studijski program po ispitnim rokovima, omjera nastavnika i studenata i sl. Informacioni sistemi se baziraju minimalno na slijedećim podacima:

- a) Podaci o studentima po studijskom programu, ciklusima, godinama, polnoj i starosnoj strukturi, razdoblju studiranja, postotku diplomiranja, uspjehu i sl.

- b) Podaci o nastavnom osoblju (objavljenoj publicistici, angažmanu po predmetima, polnoj i starosnoj strukturi, izboru u naučno-nastavna zvanja, i sl).**

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima jedinstven software u svim organizacijskim jedinicama, kojim upravljaju studentske službe, a kojem ima pristup nastavno osoblje i u koji isti upisuje ocjene.
- Software omogućuje razne vrste pretraživanja i brzog izlistavanja statistika.
- Kadrovska baza podataka je elektronska, omogućuje unos podataka o nastavnicima, o njihovom napredovanju, o publicistici, te o pokrivenosti nastave za svaku godinu studija.

KRITERIJ 8. PREZENTACIJA INFORMACIJA ZA JAVNOST

8.1. Visokoškolska ustanova redovno objavljuje nepristrasne, objektivne i javno provjerljive informacije o svim programima i zvanjima koje nudi, minimalno na web stranici i to na jednom od jezika naroda Bosne i Hercegovine i na engleskom jeziku.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima razvijenu web stranicu na kojoj se objavljuju svi podaci od interesa za buduće studente, za studente koji studiraju, za akademsko i neakademsko osoblje, te za opštu javnost.
- Web stranice su na jednom od jezika naroda Bosne i Hercegovine, a minimalno 50% ukupnog web sadržaja je objavljen i na engleskom jeziku.
- Web stranice visokoškolske ustanove se dnevno ažuriraju i visokoškolska ustanova ima zaposlen (ili „outsorce angažiran“) web tim.
- Visokoškolska ustanova ima razvijen sistem praćenja i analize broja posjetilaca web stranice.
- Visokoškolska ustanova izrađuje informacijski paket koji je koristan alat za buduće studente, te za ECTS razmjenu i koji sadržava sve relevantne podatke o studijskim programima, uključujući nastavni plan i nastavni program s brojem ECTS kredita za svaki predmet ili modul. Informacijski paket se obavezno izrađuje dvojezično (na jednom od jezika naroda Bosne i Hercegovine i engleskom jeziku).

8.2. Visokoškolska ustanova utvrđuje politiku komuniciranja s javnošću i razvija komunikacijsku strategiju kojom definira ciljne grupe (studenti, svršeni studenti, okruženje, vlade i organi vlasti, nevladin sektor, privredni, socijalni sektor), oblike komuniciranja sa svakom od ciljnih grupa, kao i način institucionalnih odnosa s javnošću.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima institucionalno organiziran način odnosa s javnošću kroz službu ili zaposlenika.
- Visokoškolska ustanova redovno organizira konferencije za štampu na kojima prezentira informacije od značaja za javnost.
- Visokoškolska ustanova prikuplja i analizira informacije koje o njoj objavljuju mediji (kliping).
- Visokoškolska ustanova na organiziran način komunicira s okolinom, a posebno sa svojim akterima: predstavnicima tržišta rada, socijalnim partnerima i zajednicom.
- Visokoškolska ustanova na organiziran način prikuplja podatke o razvoju karijera svojih bivših studenata, te ih čini dostupnim javnosti, minimlano putem web stranice.
- Visokoškolska ustanova aktivno podupire organiziranje alumni-asocijacija bivših studenata (na način da organizira događaje za njih).

8.3. Visokoškolska ustanova svake godine prije upisa studenata osigurava štampanje vodiča za buduće studente.

Smjernice:

- Vodič za buduće studente bi trebao sadržavati informacije koje bi pomogle budućim studentima pri izboru studija. One bi trebale biti tačne, nepristrasne, objektivne i lako dostupne i ne bi se trebale koristiti samo kao prilika za marketing.
- Vodič bi mogao sadržavati:
 - a.) Naziv studijskih programa i opis kvalifikacija za svaki od studijskih programa za koje vrši upis,
 - b.) Pristupnu politiku (jasne, transparentne i konzistentne uslove upisa, potrebno prethodno obrazovanje, podatke o mjestu, vremenu i sadržaju kvalifikacijskog ili prijemnog ispita, potrebni nivo znanja stranih jezika, način vrednovanja prethodnih rezultata – bodovanja, formiranja rang-liste kandidata za upis i sl.),
 - c.) Konačan broj studenata koji se prima na svaki od studijskih programa,
 - d.) Za slučaj da se održava kvalifikacijski ili prijemni ispit, detaljan sadržaj, uz rješene primjere zadataka sa prethodnih godina i literaturu iz koje se kandidat za upis mogu spremi,
 - e.) Informacije o finansijskim obavezama studenata iskazane jasno i transparentno.
- Na vodičima se daju web stranice na kojima potencijalni studenti mogu dobiti više informacija o programima, kapacitetima i ostalim podacima od važnosti za odluku o studiranju.
- Preporučljivo je da visokoškolska ustanova štampa plakate, brošure i drugi materijal koji će zainteresirati mlade za studiranje.

KRITERIJ 9. MEĐUNARODNA SARADNJA

9.1. Visokoškolska ustanova ima razvijene oblike međunarodne saradnje kroz evropske (međunarodne) projekte, bilateralne ugovore, zajedničke programe i sl.

Smjernice:

- Međunarodne aktivnosti su u skladu sa misijom, vizijom i prioritetima visokoškolske ustanove.
- Visokoškolska ustanova je članica evropskih i međunarodnih udruženja koja okuplja visokoškolske ustanove („EUA“, „EURASHE“, „Dunavska rektorska konferencija“ i sl.).
- Visokoškolska ustanova ima zaključene sporazume o saradnji s drugim visokoškolskim ustanovama, sporazumi su aktivni i na osnovu njih se odvijaju zajedničke aktivnosti.
- Visokoškolska ustanova sudjeluje u „Tempus“, „FP“ i drugim evropskim projektima.
- Osim službe za međunarodnu saradnju (ili u okviru nje), visokoškolska ustanova ima službu za koordiniranje evropskih i međunarodnih projekata, te njihovu promociju među akademskim osobljem i studentima.

9.2. Visokoškolska ustanova potiče i osigurava međunarodnu mobilnost studenata i nastavnika, prateći primjenu stečenih iskustava u svojim aktivnostima.

Smjernice:

- U skladu s međunarodnim kontekstom studijskih programa, studenti imaju mogućnost obaviti dio svojih programa u inostranstvu.
- Visokoškolska ustanova potiče međunarodnu mobilnost svojih nastavnika.
- Visokoškolska ustanova ima razvijenu saradnju razmjene studenata (npr. kroz „ERASMUS“ program).
- Visokoškolska ustanova ima međunarodne gostujuće predavače.

9.3. Visokoškolska ustanova ima procedure i osigurava resurse za podršku međunarodnim aktivnostima.

Smjernice:

- Visokoškolska ustanova ima organiziranu službu za međunarodnu saradnju putem koje ostvaruje odnose s drugim visokoškolskim ustanovama u inostranstvu, organizira studentske razmjene, zajedničke projekte i sl.
- Visokoškolska ustanova može svojim procedurama odrediti beneficije u cilju promovisanja međunarodne relevantnosti (nagrada za objavljeni rad u inostranstvu, stimulacija gostovanja nastavnika na inostranim univerzitetima, stimulacija za međunarodne aktivnosti studenata i sl.).
- Visokoškolska ustanova organizira međunarodne ljetne škole ili omogućava svojim studentima pohađanje takvih škola u inostranstvu.
- Visokoškolska ustanova prati primjenu stečenih iskustava u svojim međunarodnim aktivnostima, te osigurava njihovu diseminaciju.